

Agent gewond bij arrestatie autoschopper

CENTRUM – Bij de aanhouding van ‘een verwarde en recalcitrante’ negentienjarige man op de Dam is gistermiddag een agent aan zijn hand gewond geraakt. De man, zonder vaste woon- of verblijfplaats, had in de Warmoesstraat tegen een auto getrapt. Toen de automobilist verhaald haalde, ontstond een opstootje. De man kon worden overmeesterd.

Amsterdam blijft zoeken naar bed, bad en brood

AMSTERDAM – Burgemeester Van der Laan blijft onderzoeken hoe Amsterdam een sobere onderdakvoorziening kan vormgeven voor uitgeprocedeerde asielzoekers. Hij heeft daarover vanochtend gesproken met staatssecretaris Fred Teeven (Justitie). De gemeente liet weten dat het kabinet niet vooruit wil lopen op een Europees besluit hierover. (ANP)

Rembrandtparkfestival verplaatst naar zondag

WEST – Het Rembrandtparkfestival is een week uitgesteld vanwege het slechte weer in de afgelopen week. Hierdoor was het grote grasveld in het park in een drassige poel veranderd en was opbouw onmogelijk. De weersvoorspelling voor de zondag was ook niet goed. Het festival wordt nu zondag gehouden van elf uur 's ochtends tot vijf uur 's middags.

FOTO FLORIS LOK

Schellingwouderbrug krijgt 'luie' trappen

AMSTERDAM – Bij werkzaamheden in september en oktober blijft de Schellingwouderbrug (foto links) over het Buiten-IJ berijdbaar, al zal soms maar één rijstrook beschikbaar zijn. Er komen onder meer 'luie' trappen, met geringe helling, aan de noordzijde. Het beweegbare deel van de brug krijgt nieuwe verlichting, cameramasten en leuning.

Een begrip voor Joden in nood

TON DAMEN

De vereniging De Joodsche Invalide bood plaats aan Joodse zieken, invaliden en ouderen. Ook was het een zinderende plek voor artiesten – tot de oorlog uitbrak. Vandaag opent een tentoonstelling.

Nergens kende men zo'n levendige en zorgzame instelling als de vereniging De Joodsche Invalide in Amsterdam. Het leek wel een theater en een sociale werkplaats tegelijk. Wie traden er op? Johnny & Jones verzorgden er revues. Violisten kwamen aan bed spelen. Wie traden er niet op? Want ook niet-Joodse artiesten kwamen er.

Het concept was uniek. Patiënten werden actief gehouden door ze te laten meewerken, zoals met koken, de was en de administratie. Patiënten zaten aardappelen te schillen.

De Joodsche Invalide was in de jaren dertig een begrip, ontwikkelde zich als rustpunt en verzetshaard in de oorlog, maar verdween toen de Duitsers de instelling leeghaalden en de bewoners vermoordden.

In het onderkomen op het Weesperplein, het huidige GGD-gebouw, wordt de geschiedenis van het instituut belicht in een vandaag geopende tentoonstelling. Ook is er vandaag op de gevel een bordje onthuld, met een tekst over wat zich er afspeelde.

In de negentiende eeuw waren er maar enkele Joodse instellingen, zoals het Nederlandsch Israëlitisch Ziekenhuis (NIZ) uit 1804 en het Nederlandsch-Israëlitisch Armenbestuur uit 1825. In 1833 werd het Nederlandsch Israëlitisch Ouderengesticht geopend en in 1909 het Centraal Israëlitisch Krankzinnigengesticht Het Apeldoornse Bos.

Bij de armoede in de Joodse wijken viel één groep tussen wal en schip: bejaarde en invalide Joden. Voor hen was een zaaltje in het stedelijk Werkhuis in de Roetersstraat ingericht. Daar ontstond de vereniging Touroh Our, de leer is het licht, geleid door rabbijn Meijer de Hond, die in februari 1911 overging in de vereniging De Joodsche Invalide – destijds zo gespeld en later veelal JI geheten.

Het doel was een brede opvang voor de noodlijdende Joodse bevolking. De mensen zouden er worden verpleegd volgens de modernste inzichten. Ook de fondswerving was eigentijds. Voor elk huis van de Joodse gemeenschap werd een spaarbusje geschonken, rood-zwart van kleur met een davidsster. Alle giften, zoals 4,25 gulden opgehaald bij het huwelijk van de heer en mevrouw Casino, en 2,75 euro bij de Joodse toneelvereniging Betel-Cohen, werden gepubliceerd in het tijdschrift *Libanon*. En er was een gigantische loterij, met zelfs grachtenhuizen als prijs.

Wiet Gans, kleinzoon van de toenmalige directeur, zit vol gebbetjes over de tijd dat zijn familie in 'Het Glazen Paleis' rondliep. In 1918 kwam zijn opa, Isaïc Gans, bij JI in

Ongeveer april 1930. Marek Weber speelt op de ziekenzaal van De Joodsche Invalide.

FOTO STADSARCHIEF AMSTERDAM

beeld. Wiet Gans: "Hij was diamantbewerker, maar had het niet zo naar zijn zin. Op een avond bleek dat zijn vrouw buiten hem om diens ontslag bij diamantslijperij Bottenheim had aangekondigd, waarna hij werd aangenomen als propagandist bij de JI." De bewoners kwamen deels uit de krotten van de Amsterdamse Jodenhoek, zoals de Jodenbuurt werd genoemd. Ze hadden zeer uiteenlopende achtergronden, waar zorgvuldig

mee omgesprongen moest worden. Gans: "Maar zuster Esther Mok, in de beginjaren de directrice van het huis, wist voor iedere nieuwe bewoner na één oogopslag een geschikte plek en een kamergenoot te vinden."

Bij de JI ging alles om de mensen, zoals Isaïc Gans patiënten noemde. Huisdokter Semaya Premsele hoefde volgens Gans relatief weinig medische handelingen te verrichten. "Hij liep door de zalen en dronk koffie

met de mensen en was pas echt tevreden als die durfden te mopperen en te klagen. Dan voelde men zich tenminste thuis."

In 1925 werd Nieuwe Achtergracht 98 geopend en twaalf jaar later de aanbouw, waardoor het tehuis geschikt was voor driehonderd bewoners. In 1938 overleed Isaïc Gans plotseling. Zijn 21-jarige zoon Max volgde hem op.

Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog was de Joodsche Invalide medische instelling, bioscoop, concertgebouw, theater, radiostudio én debat-huis. Sommige artiesten woonden er.

Verder werd De Joodsche Invalide een verzetshaard en een opvanghuis voor Joden die moesten onderduiken. Er werd samengewerkt met de

Vestigingen van De Joodsche Invalide

- 1 Het Jodenzaaltje in het Stedelijk Armenhuis in de Roetersstraat.
- 2 Nieuwe Keizersgracht 70, vanaf 10 december 1912.
- 3 Een tweede vestiging op de Nieuwe Keizersgracht 31, vanaf 1919.
- 4 'De nieuwbouw' op de Nieuwe Achtergracht, vanaf 19 december 1925.
- 5 'Het Glazen Paleis' op het Weesperplein, vanaf 19 september 1937.
- 6 Een kleiner onderkomen in de Henri Polaklaan 6-10, vanaf 23 oktober 1952.
- 7 De Joodsche Invalide gaat samen met Beth Shalom in de Akerwateringstraat 243 in Osdorp, 1968.
- 8 Beth Shalom verhuist naar Kastelenstraat 80 in Buitenveldert, vanaf 28 mei 1991.

In 1976 gaat Beth Shalom met Beth Menoecha verder als Beth Shalom.

'Wie durfde te klagen, voelde zich tenminste thuis'

Hollandsche Schouwburg, het NIZ en de naastgelegen GGD. Er waren zowel neppatiënten als nepartsen. Lang was een verblijf bij de JI veilig.

27 februari 1943 kwam een waarschuwing dat de JI leeggehaald zou worden. Drie dagen later meldde de Joodsche Raad dat het vals alarm was geweest, maar enkele uren daarna stond de SD er toch.

Daarna werd het gebouw gebruikt voor opvang van prostituees waar Duitsers gebruik van maakten. Na de oorlog diende het kort voor de opvang van Joden die uit concentratiekampen waren teruggekeerd en elders geen steun hadden gekregen.

als beleggingsobject. FOTO AMAURY MILLER

kans

de laagbouw van Laag Koningshof zeggen de bewoners dat ze in Zuid-oost wonen. Onze mensen verhuizen naar de Bijlmer."

Of, drie jaar geleden volstrekt ondenkbaar, ze kopen een flat in Kleiburg als beleggingsobject. Robin Kuipers (26) uit Soest is met haar ouders naar de open dag gekomen om een optie te nemen op nummer 111. "Ik ga hier niet zelf wonen," vertelt ze. "Ik wil iets met mijn spaargeld doen. Ik laat de woning opknappen en ga hem verhuren aan een paar studenten of een stel dat wil gaan samenwonen."

De wonderbaarlijke wederopstanding van Kleiburg geeft te denken over het gemak waarmee veel Bijlmerflats vanaf de jaren negentig als een schandvlek van de volkshuisvesting zijn neergehaald. Bolte zegt lachend dat het consortium nu best een tweede flat onder handen zou willen nemen. "Er is in het verleden veel misgegaan. We bereiken nu de mensen voor wie deze flats ooit gebouwd zijn."